

Jedná se o konkrétní příběh konkrétních dětí

Jitka Andrlíková Teplá vystudovala herectví na katedře alternativního a loutkového divadla a katedru výchovné dramatiky na DAMU. Rok strávila v angažmá v Malém divadle. Poté přijala nabídku do Divadla Minor, kde byla členkou souboru až do roku 2001.

© ROZHOVOR: EMA ŠLECHTOVÁ

Edukativní formy divadla ji dlouhodobě zajímají. Od založení Fóra pro prožitkové vzdělávání (FPPV; založeno 2014) se z pozice ředitelky organizace naplno věnuje realizaci fenoménu *divadla utlačovaných* v našem prostředí. Stále se aktivně podílí jak na administrativním, tak na uměleckém chodu a sama píše scénáře pro vlastní autorské inscenace. Jejím cílem není pouze samotné divadlo, ale zaměřuje se především na přesah do pedagogických sfér a jejich rozvíjení. V týmu FPPV se také objevuje řada absolventů katedry alternativního a loutkového divadla, kteří prošli loutkovými nebo loutkám nakloněnými divadly (Divadlo Lampion, Divadlo Minor, Divadlo Nablízko ad.), např. Pavol Smolárik, Petr Reif, Patrik Vojtíšek, Martin Dusbaba, Natálie Topinková, Dan Šváb, Magdalena Láznovská, Václav Rašilov ad.).

Studovala jste herectví na katedře alternativního a loutkového divadla a také katedru výchovné dramatiky na pražské DAMU. O co vás tato kombinace obohatila?

Na KVD jsem se přihlásila souběžně s mým tehdejší herectvím působením v divadle. Pedagogika, a hlavně její alternativní směry mě zajímaly dlouhodobě a chtěla jsem se k tomuto zaměření od čistého herectví postupně posunout. Na škole jsem si ale začala uvědomovat, že pro správné uchopení výchovné dramatiky by bylo dobré vystudovat i herectví, aby byl člověk schopen „divadelní nástroje“ v rámci vzdělávání lépe

využívat v praxi. S ohledem na mé následné aktivity, kterým se věnuji až do dnešních dnů, se toto rozhodnutí ukázalo jako správné.

Působila jste v Malém divadle v Českých Budějovicích a v Divadle Minor. Momentálně jste ředitelkou FPPV, kde se věnujete spíše organizační práci. Hrajete ještě, nebo vás pohltila pozice ředitelky?

Od herectví k jinému druhu divadelní práce jsem přešla vlastně nedobrovolně. Po porodu druhého dítěte jsem měla těžkou mozkovou mrtvici, a tím pro mě herectví definitivně skončilo. Po alespoň částečném zotavení jsem se proto začala plně věnovat výchovné dramatice, která ale byla mojí převažující pracovní náplní už předtím – zhruba od roku 2009. Příjemné pro mě je, že se nejedná zdaleka jen o organizační práci, ale mám možnost podílet se jako garantka také přímo na vytváření obsahových náplní jednotlivých vzdělávacích projektů, pro které máme akreditaci MŠMT, na psaní scénářů našich edukativních inscenací, osnov projektových dnů, psaní odborných metodik apod. Často také chodím na naše představení v roli supervizorky, zdaleka to tedy není jen kancelářská práce. Podstatnou část, a pravděpodobně asi i tu nejnáročnější, pak představuje zajišťování financí. Spolu se sedmnácti herci je nás už celkem dvacet sedm, i když téměř všichni pracují jen na částečný úvazek. I tak dá ale finanční zajištění našeho chodu spoustu práce. Co se týká hraní,

zcela upřímně musím říct, že mi velmi chybí. Můj zdravotní stav mi ale neumožňuje, abych se zpět na jeviště vrátila.

Co vás vedlo k tomu začít s fenoménem *divadla utlačovaných* u nás? Setkala jste se s tímto konceptem během studia na KVD?

Ano, už během studia jsem měla možnost se s tímto typem divadla seznámit a bezpochyby mě už tehdy velmi zaujalo. Intenzivně jsem se mu ale začala věnovat až s odstupem. Řešila jsem tehdy sama nějaké osobní problémy a uvědomila jsem si, že bych ráda v podobných situacích pomáhala i ostatním. *Divadlo utlačovaných* se pak nabízelo jako nejvhodnější nástroj. Byla jsem už tehdy v kontaktu s odborníky, kteří se tomuto tématu dlouhodobě věnovali, absolvovali řadu stáží v zahraničí a měli chuť pomoci rozvoji těchto metod i u nás. Spojili jsme se pak i s odborníky z oblastí, kterým jsme se chtěli za pomoci *divadla utlačovaných* věnovat, například s experty na kyberšikanu, finanční či mediální gramotnost, anorexii apod. Dnes se zaměřujeme zejména na využívání prožitkové pedagogiky, jejíž významnou součástí *divadla utlačovaných* je, k prevenci sociálně problematických jevů. Využíváme také některé techniky strukturovaného dramatu a obdobné postupy.

FPPV funguje od roku 2014. Jak jeho šestileté působení hodnotíte? Co se podařilo prosadit a s jakými reakcemi se na školách setkáváte?

Z našich dosavadních aktivit mám velkou radost. Brzy budeme mít odehráno již šest set edukativních představení. Ta jsou dnes zaměřena na devět různých tematických oblastí, navíc v úpravě pro různé věkové skupiny dětí. K tomu vytváříme pro pedagogy odborné metodiky, informativní materiály pro rodiče, provozujeme vlastní e-learningový portál a organizujeme jednodenní či víkendové semináře pro pedagogy. Největší radost nám ale dělá dlouhodobý zájem škol a dětských domovů o systematickou spolupráci s námi. Sami pak ve své práci tyto pedagogické nástroje využívají a komunikují je s námi. To považují za ještě mnohem významnější než jen prostý počet námi odehraných představení.

V čem vidíte největší výhodu v otevírání společenských problémů skrze divadlo? Co pod vás nabízí Fórum navíc oproti běžným preventivním programům na školách?

Odpověď je poměrně jednoduchá. Podle dlouhodobých výzkumů i našich dosavadních zkušeností si děti zásadní informace zapamatují snáze, když osvojí formou osobního prožití. Když se například snaží zachránit svými nápady a iniciativou chlapce, který je v našem příběhu obětí kyberšikanu. Je jedno, je-li dané představení zaměřené na posilování finanční nebo mediální gramotnosti, na boj s předsudky, násilím, či na posilování občanských a sociálních kompetencí dětí. Vždy se jedná o konkrétní příběh konkrétních dětí

01

v nesnázích, kterým je potřeba pomoci. Aby tohle celé mohlo adekvátně fungovat, je nutné mít velmi dobré herce. Když třeba potřebujete u dětí v nastupující pubertě vzbudit strach o hlavního hrdinu, sympatie a další nezbytné emoce, aby se do představení vhodným způsobem zapojily, jsou kvalitní herecké výkony naprosto zásadní. Jinak by tyto vypjaté scény na děti působily trapně. S pedagogy a psychology připravujeme odpovídající obsahovou náplň těchto představení, to hlavní je pak ale na hercích. Se všemi spolupracujeme řadu let a s trochou nadsázky už můžu říci, že se postupně sami stali dětskými psychology a pedagogy. *Divadlo utlačovaných* vypadá na první pohled improvizované a nenucené, ale za tím vším je spousta přípravy a pevně daných pravidel. To platí dvojnásob, když hrajeme v dětských domovech třeba na Ústecku, Karlovarsku a dalších regionech postižených řadou specifických problémů.

Existuje v Česku širší síť organizací, které se zabývají divadlem utlačovaných? A pokud ano, spolupracují vzájemně, nebo se každá z nich zaměřuje jen na to své?

Existuje, ale není příliš rozsáhlá. My jsme se postupně začali profilovat více jako vzdělávací agentura, která vedle našich vlastních představení usiluje o to, aby nástroje *divadla utlačovaných* využívali ve stále větší míře ve své běžné práci i učitelé. Pořádáme pro ně semináře,

zapojujeme je do našich projektů, připravujeme pro ně odborné metodiky. Další organizace se orientují například více na samotnou realizaci představení, či působí spíše na regionální úrovni. Fórum tedy určitě v této oblasti není jedinou organizací. Do budoucna bychom ale byli rádi, kdyby se u nás podařilo spolupráci mezi námi výrazněji prohloubit.

Je náročné shánět v dnešní době umělce, kteří jsou ochotní se do podobného projektu zapojit? Jaké dovednosti a zkušenosti by vlastně měl herec *divadla fórum* mít? V čem je tento typ herectví nejnáročnější?

Herci si musí osvojit alespoň základy psychologie dětí a musí se také zcela oprostít od svého ega, což pro některé nebylo zpočátku úplně jednoduché. Oproti klasické činohře musí ještě mnohem více sloužit dané věci, do škol a dětských domovů přicházejí pomáhat, nikoli exhibovat. Máme veliké štěstí, že je náš herecký tým poměrně široký a už v této oblasti působí relativně dlouho. S řadou herců jsme se *divadlu utlačovaných* věnovali ještě před založením Fóra, kdy jsme ještě nevěděli, že si jednou budeme chtít založit vlastní organizaci. Už jen samotný fakt, že návrhy dětí na řešení daných krizových situací v našich příbězích herci nesmí hodnotit, ale pouze vyslechnout a snažit se společně s dětmi hledat klady a záporné těchto řešení, znamená v praxi

něco podstatně obtížnějšího, než by se na první pohled zdálo. Na druhou stranu herce tento typ představení neobvykle nabíjí. S dětmi si před představeními, a zejména pak po jejich skončení ještě obvykle delší dobu povídají, vyslechnou jejich příběhy, což zejména u dětí v dětských domovech může být nesmírně emocionální záležitost. Zatím se mi nestalo, že by nás nějaký herec opustil s tím, že ho ta práce nebaví nebo nenaplnuje.

Vy sama máte s hraním tohoto typu zkušenost a zároveň jste přítomná téměř u každého představení. Čím vás osobně *divadlo fórum* obohacuje a inspiruje?

Mně osobně se stává například to, že si v některých situacích během našich představení říkám, o kolik mohl být můj život snazší, kdybych jako dítě něco takového absolvovala a vyzkoušela si některé krizové situace nanečisto. Často jsem byla v situacích, s nimiž jsem si neuměla emočně a vlastně ani prakticky poradit. To mě z velké části také v určitý okamžik k *divadlu utlačovaných* přivedlo. Vlastně jsem o tom s našimi herci a dalšími kolegy nikdy takto nemluvila a zajímal by mě i jejich názor. Ale z některých náznaků jsem vyrozuměla, že alespoň někteří z nich jsou na tom podobně. A určitě mě vždycky neuvěřitelně povzbudí, když nás nakonec nechťejí děti pustit domů, přicházejí s novými a novými nápady a chtějí se podílit o své příběhy. Často to přitom

začíná tak, že proti nám sedí parta zduřených výrostků se žvýkačkou v puse a očima v sloup. Je pak na hercích nenechat se tím odradit a bojovat. A klobouk dolů, jim se to daří.

Konzultujete během vzniku inscenací s odborníky z jiných než divadelních oborů? Jak vůbec takový kreativní proces vypadá?

Určitě, jejich podpora je pro nás zcela zásadní. Nepodílí se přitom pouze na přípravě samotných inscenací, ale vedou i přednášky pro rodiče, které v některých případech na naše představení navazují apod. Často se přitom stává, že klíčové problémy z dané oblasti, jejich příčiny a řešení jsou výrazně odlišné od toho, co lidé obvykle očekávají. Bezezbytku to platí například pro kyberšikanu, ale zdaleka nejen pro ni. Bez pomoci odborníků by nebylo možné obsahovou náplň představení sestavit. Musí nám vysvětlit, jaké problémy jsou v dané oblasti nejzásadnější a jaká mají možná řešení. Náš tým pak ve spolupráci s dětskými psychology, pedagogickými odborníky a herci vytvoří z těchto základních kamenů ucelený příběh s důrazem na správnou formu, která je pro děti uvěřitelná.

Myslíte si, že jsou loutky pro *divadlo utlačovaných* vhodným prostředkem? Existuje u nás takový projekt?

Sama jsem s loutkami mnoho let pracovala a vnímám jejich obrovský přínos, pokud jsou správně využity. Už delší dobu máme v hlavě plán na inscenaci pro nejmenší děti, která by byla na loutkách postavena. Jsem tedy ráda, že se ptáte, a beru to jako určité znamení, abych v této věci pokročila. Co se týká využívání loutek v *divadle utlačovaných* u nás, jedná se spíše o výjimečné případy, já sama osobní zkušenost s takovýmto projektem u nás bohužel nemám.

Foto

- 01 Jitka Andrlíková, Teplá (nedatováno) – Oldřich Malina
- 02 Představení Fóra pro prožitkové vzdělávání (nedatováno) – archiv FPPV